

**HABITATGE I CARACTERÍSTIQUES SOCIALS I
DEMOGRÀFIQUES: ELEMENTS PER A UNA
COMPRESIÓ DE LA MOBILITAT RESIDENCIAL
A L'ÀREA BARCELONINA**

Juan Antonio Módenes

193

Aquest treball s'inscriu en el projecte BSO2000-0477 *Población y migraciones en Cataluña. Estudio territorial, histórico y prospectivo*, finançat pel Ministerio de Ciencia y Tecnología.

Programa Nacional de Promoción General del Conocimiento. Plan Nacional I+D+I 2000-2003.

Comunicació presentada en el marc de les Jornades *La urbanització dispersa en perspectives*, organitzades per l'Association des Professionnels de l'Urbanisme de Midi-Pyrénées (APUMP) i per l'Institut d'Estudis Territorials (IET). Es van celebrar a Tolosa de Llenguadoc el 24 i 25 de gener de 2002.

Centre d'Estudis Demogràfics

2001

Resum.- Els processos de desconcentració de la població dins l'àrea de Barcelona s'han intensificat durant la darrera dècada del segle XX. Quines relacions territorials es poden trobar entre el procés de desconcentració migratòria, els elements condicionants previs (estructura residencial) i els efectes socials (exemplificats pel comportament demogràfic)? L'espai periurbà és homogeni o reproduïx la heterogeneïtat del centre? Quin és el model de desconcentració dominant? Aquestes preguntes guien la present contribució.

Paraules clau: Mobilitat residencial, habitatge, fecunditat, nupcialitat, Barcelona.

Resumen.- Los procesos de desconcentración de la población en el área de Barcelona se han intensificado durante la última década del siglo XX. ¿Qué relaciones territoriales existen entre el proceso de desconcentración migratoria, los elementos condicionantes previos (estructura residencial) y los efectos sociales (ejemplificados por el comportamiento demográfico)? ¿El espacio periférico es homogéneo o reproduce la heterogeneidad del centro? ¿Cuál es el modelo de desconcentración dominante? Estas preguntas guían la presente contribución.

Palabras clave: Movilidad residencial, vivienda, fecundidad, nupcialidad, Barcelona.

Abstract.- The processes population desconcentration of Barcelona area has been intensified during the last decade of XXth Century, what are the relationship among geografical areas and migration desconcentration; what are their previous determinants (residential patterns) and their social effects in demographic behavior? Is the peripheric space homogeneous or it reproduces the heterogeneity of the center area? What is the dominant desconcentration model? These are the ultimate questions which guide our present contribution in the paper.

Key words.- Residential mobility, housing, fertility, nupciality, Barcelona.

Résumé.- Les processus de déconcentration de la population de l'aire de Barcelone se sont intensifiés durant les dix dernières années du XXème siècle. Quelles relations territoriales existent entre le processus de déconcentration migratoire, les éléments conditionnants antérieurs (structure résidentielle) et les effets sociaux (représentés par le comportement démographique) ? L'espace périphérique est-il homogène ou reproduit-il l'hétérogénéité du centre ? Quel est le modèle de déconcentration dominant ? Ces questions guident la présente contribution.

Mots clés.- Mobilité résidentielle, habitat, fécondité, nuptialité, Barcelone.

ÍNDIX

1.- Els creixements migratoris a l'interior de l'àrea de Barcelona	1
2.- Caracterització residencial i demogràfica bàsica de l'àrea de Barcelona	3
3.- Anàlisi factorial de les relacions entre variables migratòries, residencials i demogràfiques: una visió territorial sintètica.....	6
4.- Conclusions	11
5.- Referències d'interés sobre el tema.	13

ÍNDIX DE TAULES

1.- Distribució de la població i de les grans magnituds migratòries segons corona territorial. Àmbit Metropolità de Barcelona. 1997-1999	2
2.- Taxes d'emigració segons mida i corona territorial. Àmbit Metropolità de Barcelona. 1997-1999	2
3.- Taxes d'immigració, emigració i migració neta segons corones territorials. Àmbit Metropolità de Barcelona. 1997-1999	3
4.- Indicadors de construcció i qualitat residencial de les corones territorials. Àmbit Metropolità de Barcelona. Diversos anys.....	4
5.- Indicadors demogràfics de fecunditat i nupcialitat. Àmbit Metropolità de Barcelona. 1996-1998	5
6.- Matriu de components rotats de l'anàlisi factorial dels valors municipals de diverses variables migratòries, residencials i demogràfiques. Àmbit Metropolità de Barcelona.	6
7.- Valors mitjans de variables residencials, migratòries i demogràfiques de l'anàlisi de conglomerats municipals de les puntuacions factorials. Àmbit Metropolità de Barcelona.	8

HABITATGE I CARACTERÍSTIQUES SOCIALS I DEMOGRÀFIQUES: ELEMENTS PER UNA COMPRESIÓ DE LA MOBILITAT RESIDENCIAL A L'ÀREA BARCELONINA

Els processos de desconcentració de la població dins l'àrea de Barcelona¹ s'han intensificat durant la darrera dècada del segle XX. Quines relacions territorials es poden trobar entre el procés de desconcentració migratòria, els elements condicionants previs (estructura residencial) i els efectes socials (exemplificats pel comportament demogràfic)? L'espai periurbà és homogeni o reproduïx la heterogeneïtat del centre? Quin és el model de desconcentració dominant? Aquestes preguntes guien la present contribució.

1.- Els creixements migratoris a l'interior de l'àrea de Barcelona

Mentre que al primer quinquenni 23,9 de cada mil habitants canviaven de municipi de residència, durant el segon quinquenni dels noranta la taxa ha pujat al 29,6 per mil. La mobilitat migratòria de la població metropolitana ha augmentat, doncs, aproximadament d'un 25%. Per tant, actualment unes 125.000 persones canvien anualment de municipi de residència; la majoria d'elles es queden a viure en un altre municipi de la regió. La migració neta de la regió respecte l'exterior representa una pèrdua anual de 4.400 individus.

Contràriament al que hom podria pensar, la intensitat de l'emigració no és major als municipis més urbanitzats o situats al continu edificat central². Efectivament, 40.000 persones sortien anualment del municipi de Barcelona. Però, 40.000 persones també canviaven de lloc de residència cada any des dels municipis més perifèrics (resta Àmbit), que en conjunt sumen una població inferior a la de Barcelona (taula 1). En termes de taxa, la intensitat emigratòria més gran es troba als municipis mitjans propers a Barcelona i als petits municipis rurals de la perifèria metropolitana més llunyana (taula 2).

Les diferències territorials més grans es troben a la immigració. Els migrants surten amb semblant intensitat de tot el territori metropolità, però no es distribueixen homogèniament, ja que pocs d'ells van a residir als municipis més centrals. Així, Barcelona només rep 19.500 immigrants anualment, mentre que els municipis més perifèrics (resta Àmbit) en reben 58.500. L'impacte de la immigració és molt intens entre els municipis més petits:

---

¹ Ens referirem com a tal a l'Àmbit Metropolità de Barcelona: 3.235 quilòmetres quadrats i 4,25 milions d'habitants.

per cada 1.000 habitants residents als municipis menors de 5.000 habitants hi arriben més de 80 anualment.

Taula 1.- Distribució de la població i de les grans magnituds migratòries segons corona territorial. Àmbit Metropolità de Barcelona. 1997-1999

<i>Corona territorial</i>	<i>Població 1998</i>	<i>Immigració 1997-1999</i>	<i>Emigració 1997-1999</i>	<i>Migració neta 1997-1999</i>
Barcelona (municipi)	1.505.581	57.807	121.381	-63.574
Resta Rondes	891.208	63.387	92.212	-28.825
Resta "A.M.B."	489.097	67.632	45.738	21.894
Resta Àmbit	1.359.709	175.496	118.161	57.335
Total Àmbit	4.245.595	364.322	377.492	-13.170

Font: Institut d'Estadística de Catalunya, estadístiques diverses, i elaboració pròpia.

Taula 2.- Taxes d'emigració segons mida i corona territorial. Àmbit Metropolità de Barcelona. 1997-1999

<i>Mida96</i>	<i>Corona territorial</i>				Total
	<i>Barcelona (municipi)</i>	<i>Resta Rondes</i>	<i>Resta "A.M.B."</i>	<i>Resta Àmbit</i>	
Barcelona	26,9	---	---	---	26,9
>100.000	---	34,5	---	18,1	27,3
50.000-100.000	---	30,7	29,4	28,9	29,7
5.000-50.000	---	37,7	32,0	33,5	33,8
0-5.000	---	---	37,4	42,3	41,8
Total	26,9	34,5	31,2	29,0	29,6

Font: Institut d'Estadística de Catalunya, estadístiques diverses, i elaboració pròpia.

En definitiva, el signe del saldo migratori dels municipis de l'Àmbit Metropolità de Barcelona depèn del comportament de la immigració. A la regió perden població per migració la ciutat de Barcelona (21.000 habitants menys cada any) i el continu edificat central més urbà (taula 1 i taula 3). L'increment de la mobilitat migratòria també ha donat com a resultat un increment de la desconcentració en els darrers anys (taula 3).

² El continu edificat central està format pels municipis edificats sense solució de continuïtat al cor metropolità. A les taules correspon a la suma de les categories "Barcelona (municipi)" i "Resta Rondes".

Taula 3. Taxes d'immigració, emigració i migració neta segons corones territorials. Àmbit Metropolità de Barcelona. 1997-1999

<i>Corona territorial</i>	<i>Taxa d'immigració 1997-1999</i>	<i>Taxa d'emigració 1997-1999</i>	<i>Taxa de migració neta 1997-1999</i>	<i>Taxa de migració neta 1992-1995</i>
Barcelona (municipi)	12,8	26,9	-14,1	-12,6
Resta Rondes	23,7	34,5	-10,8	-7,9
Resta "A.M.B."	46,1	31,2	14,9	9,7
Resta Àmbit	43,0	29,0	14,1	11,2
Total Àmbit	28,6	29,6	-1,0	-2,0

Font: Institut d'Estadística de Catalunya, estadístiques diverses, i elaboració pròpia.

2.- Caracterització residencial i demogràfica bàsica de l'àrea de Barcelona

L'estructura (i la intensitat) migratòria de l'Àmbit Metropolità de Barcelona està en relació amb la quantitat de nous habitatges que s'hi construeixen. En els darrers anys 90 s'han construït gairebé 25 habitatges per cada mil habitants. Es tracta, com se sap, d'una conjuntura extraordinàriament favorable: durant els primers anys noranta la taxa de construcció només pujava al 15 per mil³. És interessant assenyalar que l'increment de la construcció ha estat més intens que l'augment de la mobilitat migratòria⁴. Territorialment, es reconeix una gradació positiva en la intensitat des del centre cap a la perifèria de la Regió. L'evolució temporal més positiva s'ha donat als municipis perifèrics més propers a la ciutat densa central.

Les característiques residencials dels municipis metropolitans només es poden explorar a partir de les dades del Cens de Població i Habitatges de 1991 (taula 4). A grans trets, els habitatges situats als municipis centrals són més petits i se situen en edificis plurifamiliars. En conseqüència, els fluxos migratoris nets van des de municipis amb poca oferta nova, densos i amb habitatges petits cap a municipis que concentren la nova oferta i a on els habitatges són més grans i els entorns menys densos. Ara bé, com hem vist, no tots els migrants metropolitans fan el canvi des d'entorns residencials de baixa qualitat (i centrals) a d'altres de bona qualitat (i perifèrics).

L'estructura residencial i migratòria, que provoca la desconcentració de la població, influeix en l'evolució de l'estructura social a l'interior de la regió. L'expressió més demogràfica de la diferenciació social té a veure amb la formació de parella (matrimoni) i la reproducció (fecunditat). Si simplifiquem la realitat, de tal manera que només es

³ La reducció del cost financer de les hipoteques, una conjuntura econòmica i laboral favorable i una estructura demogràfica favorable contribueixen a explicar l'increment de la mobilitat residencial i, específicament, la migratòria. La construcció d'habitatges es veu afavorida per l'augment de la demanda residencial.

considera la fecunditat de les parelles casades, la fecunditat general combina la intensitat de formació de parella i la intensitat reproductiva de les parelles existents. El context general de finals dels anys noranta era de nupcialitat relativament baixa i tardana i fecunditat matrimonial baixa, encara que creixent. El que més ens interessa aquí és observar les diferències relatives entre les diferents categories de municipis. Per fer això, s'han calculat uns índexs estandarditzats que indiquen la intensitat relativa de cada grup municipal respecte el total de la regió metropolitana. Hi ha tres índexs: fecunditat general i els seus components, fecunditat matrimonial i estructura nupcial (nombre relatiu de matrimonis formats, especialment pel que fa als joves).

Taula 4.- Indicadors de construcció i qualitat residencial de les corones territorials. Àmbit Metropolità de Barcelona. Diversos anys.

<i>Corona territorial</i>	<i>Superfície mitjana dels habitatges principals 1991</i>	<i>Mitjana d'habitatge per edifici 1991</i>	<i>Taxa de construcció d'habitatges nous 1997-1999</i>	<i>Taxa de construcció d'habitatges nous 1992-1995</i>
Barcelona (municipi)	76,5	9,8	10,3	5,6
Resta Rondes	67,9	6,6	15,6	7,2
Resta "A.M.B."	80,7	3,1	41,8	26,9
Resta Àmbit	88,8	2,2	39,8	27,7
Total Àmbit	78,5	4,1	24,5	14,9

Font: Institut d'Estadística de Catalunya, estadístiques diverses, i elaboració pròpia.

Aquests indicadors controlen l'efecte de l'estructura per edat. Un índex estandarditzat elevat no implica necessàriament que l'estructura d'edat sigui favorablement jove. Indiquen la propensió a tenir fills o estar en parella de la població, considerant que totes les unitats territorials tenen la mateixa estructura per edat. Sí que hi ha, per contra, una intensa interferència del caràcter migratori: un municipi amb favorable estructura nupcial acostuma a ser un municipi amb immigració de joves (normalment parelles joves). L'explicació tècnica més fàcil és que es mesura la quantitat de persones casades residents (visquessin abans o no al municipi en qüestió). Igualment, la immigració de parelles avançades en el seu cicle de vida a municipis amb bona qualitat residencial acostuma a estar en relació amb una fecunditat matrimonial elevada (taula 5).

Les dades resultants ofereixen resultats estranys per al municipi de Barcelona. L'anàlisi de les dades i les fonts fa pensar que el problema es troba en una dolenta recollida de l'estructura matrimonial de la població del municipi de Barcelona l'any 1996: hi ha censades menys dones casades de les esperables, ja que no sembla versemblant que els

⁴ És a dir, una part més gran dels moviments migratoris s'efectuen per ocupar un habitatge nou.

indicadors de fecunditat matrimonial i estructura nupcial siguin tan diferents als del total de la regió. No sembla normal que la fecunditat matrimonial de la ciutat de Barcelona sigui un 13% més gran que a la regió. El resultat de la fecunditat general sí que és coherent: un 5% inferior al conjunt de la regió.

Taula 5.- Indicadors demogràfics de fecunditat i nupcialitat. Àmbit Metropolità de Barcelona. 1996-1998

<i>Corona territorial</i>	<i>Índex estandarditzat de fecunditat general 1996-1998</i>	<i>Índex estandarditzat de fecunditat matrimonial 1996-1998</i>	<i>Índex estandarditzat d'estructura matrimonial 1996</i>
Barcelona (municipi)	0,95	1,13	0,87
Resta Rondes	0,89	0,88	1,03
Resta "A.M.B."	1,11	0,99	1,10
Resta Àmbit	1,08	0,98	1,08
Total Àmbit	1,00	1,00	1,00

Índexos estandarditzats deixant de banda Barcelona (municipi)

Resta Rondes	0,87	0,92	0,97
Resta "A.M.B."	1,08	1,04	1,03
Resta Àmbit	1,06	1,03	1,01
Total Àmbit (excepte Barcelona)	1,00	1,00	1,00

Font: Institut d'Estadística de Catalunya, estadístiques diverses, i elaboració pròpia.

Si excloem els resultats de la ciutat de Barcelona, es repeteix un esquema concèntric segons el qual els municipis emigratoris situats al centre metropolità ("Rondes") tenen menor fecunditat i nupcialitat que la resta de la regió. Els municipis perifèrics, especialment dins del radi pròxim, tenen un comportament demogràfic més positiu. Per tant, es pot dir que hi ha una relació positiva entre signe migratori i intensitat de la fecunditat i la nupcialitat.

Les diferències territorials són més intenses pel que fa a la fecunditat matrimonial que pel que fa al comportament nupcial. És lícit pensar que l'estructura migratòria de la regió condiona més la propensió a tenir fills per part de les parelles a cada municipi, que no pas la propensió a formar-s'hi i a localitzar-s'hi les parelles joves. Una exploració més detallada permet observar que en el cas dels municipis immigratoris propers destaca la positiva estructura nupcial, mentre que els municipis immigratoris més llunyans, i més petits, destaca potser més l'elevada fecunditat matrimonial. En resum, els municipis perifèrics propers reben preferentment parelles joves, però no necessàriament amb una fecunditat elevada. Els municipis més llunyans reben amb menys freqüència parelles joves

(fins i tot, poden patir una emigració de joves que es casen) però reben llars de més edat i amb una fecunditat força més elevada.

3.- Anàlisi factorial de les relacions entre variables migratòries, residencials i demogràfiques: una visió territorial sintètica

Per ajudar a la caracterització de la interrelació entre variables residencials, comportament migratori i conseqüències demogràfiques hem portat a terme un exercici d'anàlisi factorial (amb rotació Varimax⁵), per a resumir el conjunt de variables disponibles (taula 6). El resultat dona tres components, cadascun en relació amb els tres conjunts de variables abans enunciats: creixement migratori, qualitat residencial i comportament demogràfic (sobretot nupcial).

Taula 6.- Matriu de components rotats de l'anàlisi factorial dels valors municipals de diverses variables migratòries, residencials i demogràfiques. Àmbit Metropolità de Barcelona.

	<i>Component</i>		
	1	2	3
Taxa d'immigració 1997-1999	0,89	0,27	-0,12
Taxa de construcció d'habitatges nous 1992-1995	0,78	0,17	0,36
Taxa de construcció d'habitatges nous 1997-1999	0,73	-0,02	0,15
% d'habitatges principals 1991	-0,67	-0,49	0,32
Taxa d'emigració 1997-1999	0,63	0,18	-0,44
Nombre d'habitatges per edifici 1991	-0,23	-0,89	-0,14
Superfície mitjana habitatge principal 1991	0,13	0,87	-0,22
Estructura matrimonial 1996-98	0,11	0,06	0,91
Fecund. matrimonial 1996-1998*	0,04	0,32	-0,41

Font: Elaboració pròpia.

El primer component es basa sobretot en les variables migratòries i de construcció d'habitatges nous. El segon es forma amb la superfície mitjana (valors qualitius positius) i el nombre d'habitatges per edifici (valors qualitius negatius) i una aportació complementària positiva de la fecunditat matrimonial. El tercer component es forma al voltant de l'índex de nupcialitat, el qual és bastant independent de les variables de qualitat residencial i, en menor mesura, de les de construcció nova. Això és un resultat interessant: l'estructura dels fluxos migratoris lligats a la formació de noves llars és

relativament independent dels fluxos migratoris de llars amb una propensió elevada a la fecunditat. La fecunditat matrimonial es lliga positivament amb la qualitat residencial. La nupcialitat es lliga negativament amb l'emigració: els municipis molt emigratoris (inclosos els que reben molt immigrants) no retenen suficientment els nous matrimonis. Existeixen localitzacions diferents per cada etapa familiar, mostrant espacialment la dissociació temporal existent a Catalunya entre matrimoni i naixement dels fills.

Cada municipi té una puntuació en relació amb cada component. Fent servir les puntuacions factorials hem fet una anàlisi de conglomerats (amb el mètode de Ward)⁶ pel que hem predeterminat la definició de 4 grups de municipis (taula 7). El primer grup té una elevada puntuació mitjana del tercer component, és a dir, aquests municipis tenen una elevada nupcialitat (millor, una elevada immigració de parelles en el moment del matrimoni). El segon grup de municipis tenen una elevada qualitat residencial, és a dir, tenen una elevada puntuació al segon component. El tercer grup té una dolenta puntuació en tots tres components. El quart grup té una molt positiva puntuació en el primer component, és a dir, són municipis d'elevadíssim creixement.

El grup Primer ("Elevada Nupcialitat") està format per 59 municipis. La majoria dels municipis estan situats a la perifèria llunyana, però constitueix el grup típic dels municipis de la resta de l'antiga Corporació Metropolitana, la perifèria propera. El 1998 acumulaven 1,35 milions d'habitants, el 31% del total metropolità. Són municipis de grandària mitjana. Durant els darrers anys s'hi ha construït habitatge nou, lògicament a un ritme superior al del total metropolità i al del centre de la regió. El tipus d'habitatge que existia el 1991 era només lleugerament millor que la mitjana metropolitana (molt influïda aquesta per les condicions del centre metropolità), tant pel que fa a superfície com nombre d'habitatges per edifici. El caràcter urbà d'aquests municipis s'expressa per la reduïda proporció d'habitatges de segona residència. Aquests municipis concentren 150 mil immigrants en el període 1997-1999. Un 41% de totes les entrades immigratòries de la regió hi van a parar, tot i que el creixement migratori relatiu no és gaire espectacular, degut a la maduresa del seu poblament. La relació entre immigrants i habitatges construïts suggereix que el paper dels habitatges nous hi té un pes important i/o els immigrants arriben sols o en llars petites (parelles soles). Efectivament, aquests municipis presenten una molt positiva estructura nupcial (hi ha més parelles de les esperades): són municipis especialitzats en immigració nupcial que busquen habitatges nous però de qualitat mitjana (i barats) en entorns relativament densos. Però, la fecunditat d'aquestes parelles és menor de l'esperada segons els nivells (recordem, baixos) del total de la regió.

---

⁵ Anàlisi factorial realitzada en el paquet estadístic SPSS v.10.0 per a Windows.

⁶ Anàlisi de conglomerats jeràrquics, mètode de Ward, realitzada amb el paquet estadístic SPSS v.10.0 per a Windows.

Taula 7.- Valors mitjans de variables residencials, migratòries i demogràfiques de l'anàlisi de conglomerats municipals de les puntuacions factorials. Àmbit Metropolità de Barcelona.

<i>Variables</i>	<i>Clúster 1</i> <i>"Elevada nupcialita"</i>	<i>Clúster 2</i> <i>"Qualitat res., baixa nupc."</i>	<i>Clúster 3</i> <i>"Centre metropolità"</i>	<i>Clúster 4</i> <i>"Creixement accelerat"</i>	Total Àmbit
<i>Dades generals</i>					
Nombre de municipis	59	70	12	20	161
Localització mitjana	2,78	2,87	1,17	2,90	2,71
Població total 1998	1.350.212	387.675	2.460.125	47.583	4.245.595
Població municipal mitjana 1998	22.884,9	5.538,2	205.010,4	2.379,2	26.370,2
<i>Variables residencials</i>					
Superfície mitjana habitatge principal (m2)**	84,2	98,9	73,4	105,7	78,5
Taxa de construcció d'habitatges nous 1997-1999**	39,4	40,8	12,4	97,3	24,5
Nombre d'habitatges per edifici**	2,6	2,0	8,6	1,3	4,1
% d'habitatges principals**	78,8	53,9	87,0	28,7	80,1
<i>Variables migratòries</i>					
Immigració 1997-1999	149.671	72.520	124.924	17.207	364.322
Emigració 1997-1999	107.780	44.808	217.937	6.967	377.492
Migració neta 1997-1999	41.891	27.712	-93.013	10.240	-13.170
Taxa d'immigració 1997-1999**	36,9	62,4	16,9	120,5	28,6
Taxa d'emigració 1997-1999**	26,6	38,5	29,5	48,8	29,6
Taxa migració neta 1997-1999	10,3	23,8	-12,6	71,7	-1,0
Immigrants / habitatges construïts	0,9	1,5	1,4	1,2	1,2
<i>Variables demogràfiques (Índexos estandarditzats)</i>					
Fecunditat. general 1996-1998**	1,07* (1,04)	1,15* (1,12)	0,93* (0,88)	1,25* (1,22)	1,00
Fecund. matr. 1996-1998**	0,95* (1,00)	1,13* (1,19)	1,01* (0,92)	1,11* (1,16)	1,00
Estructura matrimonial 1996-98**	1,10* (1,03)	1,02* (0,96)	0,94* (0,97)	1,10* (1,03)	1,00
<i>Mitjana puntuacions producte de l'anàlisi factorial</i>					
Component 1 (creix. migratori)	-0,3	-0,2	-0,6	1,9	0,0
Component 2 (qualitat residencial)	-0,3	0,6	-2,4	0,2	0,0
Component 3 (nupcialitat)	0,8	-0,6	-0,6	0,2	0,0

* Inclou els valors, anòmals, del municipi de Barcelona. Entre parèntesis, el resultat sense Barcelona.

** Variables incorporades en l'anàlisi factorial dels valors municipals (més la taxa de construcció del període 1992-1995).

Font: Elaboració pròpia a partir dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya

No podem respondre al perquè: les condicions urbanístiques influeixen? O més aviat, és el reflex de l'abundància de parelles tot just constituïdes enfrontades a problemes econòmiques i d'organització de la seva vida quotidiana? La fecunditat general relativament elevada (un 7% més que la regió) s'explica perquè hi ha moltes parelles, no perquè aquestes tinguin molts fills. En tot cas, el territori metropolità reflecteix les dificultats d'un grup important de parelles joves urbanes per encetar les seves històries reproductives.

El segon grup ("Elevada qualitat residencial i baixa nupcialitat") conté 70 municipis, situats majoritàriament a la perifèria llunyana. És el grup típic d'aquesta corona metropolitana. Reuneix uns 390.000 habitants, només un 9% de la població metropolitana. Són municipis relativament petits en població, tot i que hi figuren alguns municipis relativament poblats. El ritme de construcció és alt, però semblant al del grup 1. La qualitat residencial és sensiblement millor, tant pel que fa a la major presència d'habitatges unifamiliars, com per la superfície mitjana. Efectivament, la presència d'habitatges de residència secundària hi és notable. Aquest grup reflecteix, doncs, un entorn morfològic més rural, on la dispersió residencial hi és important (urbanitzacions i eixamples de baixa densitat entorn dels antics nuclis rurals). Ara bé, no és la destinació preferent dels fluxos migratoris de la regió: a aquests municipis hi entren 45 mil persones en el trienni 1997-99, un 12% del total de les entrades als municipis metropolitans. Tanmateix, l'impacte demogràfic sobre un entorn encara rural i relativament poc poblat és evident: el creixement migratori és més del doble que en el cas del grup 1. Pot sorprendre l'elevada emigració registrada en aquest grup. Cal tenir en compte que la petita grandària mitjana fa que els mercats d'habitatge locals siguin més aviat supramunicipals. És a dir, el que per un habitant metropolità pot ser un moviment local, estadísticament pot esdevenir una emigració. També cal considerar la seva especialització residencial en habitatge d'alta qualitat: determinades franges de la població (joves, matrimonis recents) no hi trobarien una oferta suficientment adient⁷. L'indicador d'immigrants per habitatge nou construït és elevat, és a dir que: a) eventualment hi ha un paper important del mercat de segona mà, descartable pel caràcter urbanístic i l'elevada immigració, b) els immigrants s'agrupen en llars relativament grans i c) els immigrants utilitzen la bossa d'habitatges secundaris. Tant b) com c) palesarien la immigració de llars avançades en el seu cicle vital (llars amb fills i llars velles). Tot i que el comportament demogràfic d'aquests municipis és positiu, destaca sobretot la intensitat de la fecunditat dels matrimonis (un 12% superior a la intensitat del conjunt de la regió). Les parelles hi troben les millors condicions per tenir fills i/o hi van a viure parelles predisposades a tenir fills. O bé les condicions residencials són adients o bé, molt probable, la situació socioeconòmica de les parelles els hi permet la realització

---

⁷ En aquest sentit, l'anàlisi de les proximitats factorials de les variables indica que la taxa d'emigració es troba més propera a la superfície mitjana que no pas a l'indicador de densitat urbanística!

immediata del projecte reproductiu. Aquests municipis també poden ser la destinació final de les parelles que vivien abans tant al centre com a municipis del grup 1, un cop estabilitzada la posició laboral i econòmica dels membres, quan passen a estar predisposats a entrar en la fase reproductiva. En definitiva, aquests municipis tendeixen a concentrar una part més que proporcional de la població infantil metropolitana per dues vies: major fecunditat (dels immigrants i de la població “autòctona” i immigració de nens petits per la immigració dels pares.

El tercer grup ha de rebre l’etiqueta directa de “Centre metropolità”. Tenen una puntuació negativa en tots tres components, especialment pel que fa a la qualitat residencial (i la fecunditat matrimonial). Hi pertanyen 12 municipis. Onze formen un espai continu entorn del municipi de Barcelona, incloent-l’hi. Aquests municipis estan habitats per 2,46 milions de persones, el 58% de la població regional. Vindria a ser una aproximació a una definició morfològica restrictiva de la “ciutat central” de Barcelona. No sorprèn que la mida mitjana sigui de més de 200 mil habitants, 87 mil si deixem de banda el municipi de Barcelona (1,5 milions). És un espai dens (gairebé 9 habitatges per edifici de mitjana el 1991) i sense capacitat d’ocupació de nous espais interns: la seva taxa de construcció és la meitat que el conjunt de la regió, però tot i així respecte dels primers anys noranta s’ha duplicat. Les residències secundàries hi són molt minoritàries. La qualitat dels habitatges està molt per sota de la resta de grups (superfície inferior als 75 metres quadrats de mitjana). Tot i així, l’emigració relativa només és lleugerament superior a la del grup 1 i està molt per sota del grup 2 (i del 4). Això sí, el pes demogràfic d’aquest grup explica que en el trienni estudiat 218 mil persones hagin canviat de municipi. El fet significatiu pel que fa a l’estructura migratòria és la reduïda immigració⁸, la qual cosa explica la pèrdua de 90 mil persones en el període, un 12,6 per mil menys cada any. El procés migratori alimenta un actiu mercat de segona mà: efectivament, l’elevat valor de l’indicador d’immigrants per habitatge nou construït suggereix el recurs a l’habitatge usat (tenint en compte que segurament no es tracta d’una immigració familiar). Si deixem de banda el cas anòmal del municipi de Barcelona, el comportament demogràfic en aquest context és negatiu, més pel que fa a la fecunditat matrimonial que no pas a l’estructura matrimonial (que es troba entorn dels valors mitjans). És a dir, el centre metropolità no registra tant una pèrdua de nous matrimonis (sí els més grans), sinó més aviat d’aquells matrimonis que volen tenir fills (o alternativament, els matrimonis que marxen troben les condicions adients fora del centre i es plantegen llavors tenir fills). En definitiva, existeix una interferència intensa entre migracions i intensitat de la fecunditat, via condicions residencials.

El quart grup (“Creixement accelerat”) reuneix 20 municipis, 18 dels quals situats a la perifèria més llunyana i només 2 a la perifèria propera al centre. Són municipis petits que en total sumen 47 mil habitants. La mida mitjana és de 2.300 habitants, tot i que dos terços

dels municipis no arriba als 2 mil habitants. És a dir, es tracta dels municipis amb els trets més marcadament rurals de la regió, que estan patint una transformació radical de les seves estructures demogràfiques i urbanístiques producte de la immigració que reben, reduïda en nombres absoluts (només 10 mil entrades durant el trienni), però absolutament decisiva per a explicar la seva transformació territorial (120 immigrants anual per cada mil habitants, 97 habitatges construïts nous per cada mil habitants). El caràcter rural es mostra per l'elevada quantitat d'habitatges unifamiliars (1,3 habitatges per edifici) i de segona residència (71% del total d'habitatges existents el 1991). La superfície mitjana supera els 100 metres quadrats, la qual cosa és un indicador molt potent de la qualitat i de les característiques socials dels habitants. Es tracta en realitat d'una variant selectiva i fins a cert punt prèvia del grup 2. La principal diferència es troba en què el comportament demogràfic és positiu tant pel que fa a l'estructura nupcial com a la fecunditat matrimonial. La interferència de la transformació migratòria juga positivament per a atraure més parelles de les que s'hi formarien i per seleccionar llar especialment fecundes.

4.- Conclusions

L'anàlisi demostra que la desconcentració de la població de Barcelona vers els nous espais perifèrics de creixement no té un sentit unívoc. Els municipis perifèrics concentren la construcció de nous habitatges i, doncs, són el punt de destinació de bona part dels fluxos migratoris. Ara bé, el creixement perifèric reproduïx part de la complexitat que existia al centre metropolità, però en un territori molt més gran.

El centre metropolità no expulsa els seus habitants. Genera un nivell de mobilitat semblant que la resta del territori que, això sí, no hi troba ni la quantitat ni la qualitat d'habitatge que demana. Fins i tot, atrau més d'un terç de la mobilitat migratòria generada a la regió. Deixa de manifest dos elements: la vitalitat dels mercats residencials de segona mà i l'existència d'un desig de mantenir un cert nivell de proximitat respecte els llocs d'origen.

La major part dels emigrants que passen a viure als espais perifèrics ho fan en municipis que tenen característiques residencials no gaire diferents de les del centre metropolità: densitat, habitatge plurifamiliar i superfícies discretes⁹. Entre aquests migrants hi ha una sobrerrepresentació de parelles tot just casades: la necessitat d'ocupar un habitatge propi n'és la motivació principal. Aquestes parelles tenen problemes laborals i organitzatius durant els primers anys de manera que tenen una fecunditat baixa.

---

⁸ Tot i així el 34% de tota la immigració és recollida pels municipis del centre metropolità.

⁹ Cal recordar que hem fet una anàlisi estadística agregada. No sabem les característiques concretes dels habitatges que deixen i ocupen els migrants, la qual cosa implica una anàlisi individual que només es pot fer a partir d'enquestes específiques.

Per últim, la part més minoritària dels fluxos migratoris té un impacte territorial més gran, protagonitzant la veritable dispersió urbana. Es basa en l'ús d'habitatges individuals o si de cas, construïts en baixa densitat. La qualitat residencial d'aquests municipis està molt per sobre de la mitjana de la regió i els migrants que hi arriben són llars que han avançat prou en els seus cicles de vida i, segurament, progressat econòmicament. És interessant constatar que aquestes llars tenen una fecunditat significativament superior a la de la resta de la regió. Per contra, poques parelles joves hi van a viure. La fecunditat més gran que s'hi registra es relaciona amb llars més madures. Habitar aquests espais suburbans de qualitat és causa o conseqüència de la més gran fecunditat de les parelles immigrants? La diferenciació residencial de la perifèria metropolitana catalitza la segregació residencial en funció de la posició social i el comportament demogràfic dels habitants? És possible que sí.

5.- Referències d'interés sobre el tema

BONVALET, C.; BRUN, J. (1998), "Logement, mobilités et trajectoires résidentielles", en M. Segaud, C. Bonvalet y J. Brun (ed.), *Logement et habitat: l'état des savoirs*, París, La Découverte, pp. 312-318.

CABRÉ, A.; MÓDENES, J.A. (1997), "Dinàmiques demogràfiques recents a la Regió Metropolitana de Barcelona", *Revista Econòmica de Catalunya*, núm. 33, pp.6-76.

LELIÈVRE, E. (1990), "Bilan des connaissances sur la mobilité individuelle au cours du cycle de vie", en C. BONVALET Y A.M FRIBOURG (ed.), *Stratégies résidentielles*, París, INED-Plan Construction et Architecture, MELTM, (Congrès et Colloques, Vol. 2), p.49-63.

LÉVY, J-P. (1998), "Habitat et habitants: position et mobilité dans l'espace résidentiel", en Y. GRAFMEYER, F. DANSEREAU (ed.), *Trajectoires familiales et espaces de vie en milieu urbain*, Lyon, Presses Universitaires de Lyon, pp. 153-180.

MÓDENES, J.A. (1999), "Residential mobility, household dynamics and location choice in Barcelona area", *Papers de Demografia*, núm. 166, p.12.

MÓDENES, J.A. (2001), "Relacions socio-territorials i mobilitat residencial a l'àrea de Barcelona", *Revista Catalana de Sociologia*, núm. 14 (juny), pp. 43-56.

SERRA, J. (1997), "Migracions metropolitanes i desconcentració demogràfica", *Revista Econòmica de Catalunya*, 33, pp. 77-88.